

Drop-in-dåp gir tilgang på mere kunnskap om dåp

Tidsskrift for praktisk teologi
Nordic Journal of Practical Theology
Årgang 39. Nr. 1/2022
[s. 66-79]
<https://doi.org/10.48626/tpt.v39i1.5476>

En studie blant deltagere ved drop-in-dåp

Ellinggard Stein, Prest i Den Norske kirke
steinel@online.no

Abstract

The article presents results from a study of drop-in baptisms in Norway. The study is based on interviews with parents who have chosen to baptise their children by drop-in baptism and with adults who have been baptised. They were baptised in different congregations in the Church of Norway from 2015 to 2019. The article tries to answer two questions: what were their reasons for being baptised, and why did they choose drop-in baptism? The study shows that the baptism functions as an initiation ritual into different communities, which gave a feeling of belonging and identity. It also shows that authenticity is important for people to explain their reason for baptism, and that drop-in baptism fits well into the life of the modern person. The study uncovers the diversity and complexity of the religiosity and shows the different motives humans have for choosing drop-in baptism. This study will contribute to a better understanding of what people are thinking about baptism and to the discussion about further practices in the church.

Nøkkelord: drop-in-dåp, initieringsriter, autentisitet, rational choice theory, forbruk.

1. Innledning

I 2015 ble det for første gang invitert til drop-in-dåp i Norge og forfatteren av denne artikkelen deltok da som prest. Med drop-in-dåp menes dåp som ikke trenger å være meldt inn på forhånd; når kirken inviterer til drop-in-dåp kan hvem som helst komme for å bli døpt. Det eneste er at vedkommende må kunne identifisere seg. «Begrunnelsen for initiativet er de synkende dåpstallene i kirken», sa soknepresten i Lademoen til

Adresseavisen i 2015 (Lett-Olsen, 2015). Det som overrasket alle den gang, var at det ikke kom så mange småbarnsfamilier som forventet. I stedet kom det flere større barn og voksne, de fleste bosatt utenfor soknets grenser. Siden 2015 har det blitt arrangert drop-in-dåp i mange norske menigheter. Gjennom denne dåpspraksisen har kirken fått kontakt med aldersgrupper det har vært lite forsket på om dåp. Det har også ført til at den komplekse hverdagsreligiøsiteten i befolkningen er kommet mere til syne. Spørsmålene en derfor må stille er: Hva var begrunnelsen for å bli døpt? Og hvorfor ble drop-in-dåp det som førte til dåp? Materialet i denne artikkelen bygger på intervjuer med noen av de som har deltatt i tidsrommet 2015 til 2019 i ulike deler av landet. Undersøkelsen innbefatter ikke foreldre med spedbarn eller konfirmanter.

Artikkelen vil analysere og diskutere begrunnelse for dåp, og da spesielt drop-in-dåp. Den er delt inn i følgende avsnitt: Avsnitt 2 gir bakgrunn, avsnitt 3 viser en oversikt over tidligere forskning på dette området, avsnitt 4 gir et teoretisk grunnlag, avsnitt 5 presenterer metoden, avsnitt 6 presenterer datamaterialet, avsnitt 7 og 8 er henholdsvis analyse og diskusjon, og avsnitt 9 gir en kort konklusjon.

2. Bakgrunn

Befolkningens forhold til dåp er i endring. Færre og færre velger å døpe sine barn. I 1973 ble hele 96,1 prosent av antall fødte i Norge døpt i Den norske kirke (Ida Marie Høeg og Ann Kristin Gresaker, 2015, s. 27) og i 2020 var tallet sunket til 51,4 prosent (*Statistisk sentralbyrå SSB- Den norske kirke*, 2020). Årsaken til nedgangen i dåpstallene er sammensatt. En viktig grunn er *sekulariseringen*, som betyr at det religiøse får mindre innflytelse på samfunnet, i organisasjoner og på individnivå (Furseth & Repstad, 2016, s. 102). Kirken, som gjennom mange hundre år har vært enerådende når det gjelder dåp, har mistet mye av sitt hegemoni. Flere og flere unge foreldre klarer ikke lenger å identifisere seg med kirkens lære, og det som ligger av forventningene knyttet til dåpsritualet.

Et annet trekk som påvirker dåpstallene er en sterkere *individualisme* i samfunnet, der tradisjonenes betydning ikke lenger vektlegges så mye som tidligere (Giddens, 1991, s. 195). Mennesket må gjøre sine egne reflekterte valg og skape seg selv og sin fortelling (s. 76). Denne sterke betoningen av individets frihet og individuelle valg fører til at mennesket streber etter *autonomi* og *autentisitet*. Autonomi er å følge sine egne handlinger. Autentisitet er «å være tro mot seg selv og være tro mot min egen originalitet, og noe som bare jeg kan artikulere og oppdage» (Taylor, 1998, s. 48). Dette betyr at man spør: Gir det mening for meg å velge dåp? Dette innebærer også at foreldre ikke ønsker å ta valg for sine barn, men heller vil at barna skal følge sin indre stemme og gjøre sine selvstendige valg senere i livet (Høeg & Gresaker, 2015, s. 91).

På grunn av dette har kirken satt et større fokus på dåp (Bispemøtet, 2020) og har utviklet nye dåpspraksiser mere tilrettelagt for brukerne, blant annet drop-in-dåp. En kan si at kirken har tilpasset seg et samfunn som blir mer individualistisk og subjektivistisk og som fører til en mer privat religiøs praksis. I min artikkel *Drop-in-dåp, ny praksis fra et menighetsperspektiv* drøfter jeg dette i en bredere kontekst (Ellinggard, 2022).

3. Forskning

Forskning på dåp har for det meste hatt søkelys på foreldre som døper sine barn rett etter fødsel. Blant store studier i Norge finner vi *Når det rokkes ved tradisjon og tilhørighet* (Høeg & Gresaker, 2015) og *Et religiøst landskap i endring. Oppslutning om dåp på Østre Romerike* (Rafoss, 2016). Disse undersøkelsene viser at selv om tradisjonene fortsatt står sterkt mange steder, velger flere og flere foreldre ikke lenger å døpe sine barn, men la barna selv ta valget når de blir større (Høeg & Gresaker, 2015, s. 115). I Danmark har Karen Marie Leth-Nissens og Astrid Krabbe Trolle gjort studien *Dåb eller ej? Rapport om småbørnsforældres til- og fravalg af dåb* (Leth-Nissen & Trolle, 2015). Denne konkluderer med tre hovedgrunner til å ikke velge dåp: Økt individualisering, sekularisering og religiøst mangfold (s. 72). Leth-Nissen har også gjort studiet *Churching Alone* (Leth-Nissen, 2018) som fokuserer på foreldre med små barn og kirkens rolle. Hun konkluderer blant annet med at det blant brukerne er et begynnende skifte på gang i Den danske Folkekirke. Et skifte hun kaller for «fra forpligtelse til forbrug» (Leth-Nissen, 2018, s. 247). Et større arbeid er også gjort av blant annet Nete Helene Enggaard og Rasmus Nøjgaard i Danmark, hvor de har gjort gudstjenesteundersøkelser i København stift, Fredriksborg Provsti og Helsingør stift. Svarene de finner rundt dåp er ikke entydige, men tendensen er mere individualisering og avtradisjonisering (Enggaard & Nøjgaard, 2018, s. 87), og at valg av dåp avhenger av hva som fungerer best for den enkelte (s. 146).

4. Teori

Synet på dåp er under endring, det viser Karen Jarnkvists forskning. Riter absorberer endringer i samfunnet og kultur (Jarnkvist, 2020, s. 3). Samtidig konstruerer individet sin egen mening inn i ritualene (Jarnkvist, 2019, s. 107) og skaper sin egen identitet (s. 107). Dåp i de nordiske folkekirkenes kan slik være en måte å vise lojalitet til nasjon og kultur, og en måte å konstruere en religiøs identitet på (s. 108). Jarnkvist snakker om et nytt *ritualparadigme* (Jarnkvist, 2018, s. 12). I større grad enn tidligere betones det *personlige*. Årsaken henger sammen med forståelsen av riten som en *opplevelse*. De riter som ikke taler til ritedeltagerne personlig, og ikke berører, er ikke relevante (s. 14). I samtale med dåpsforeldre ser hun også at dåpen blir en inngang til det sosiale fellesskapet og skaper en kulturell identitet. Det vil si at dåpen fungerer som en initiasjonsrite, et ritual som markerer en persons opptakelse i en ny gruppe. I Danmark har Anders-Christian Jakobsen sett noe av det samme, og mener at dåpen blir mer og mer et sted for *skifte av tilhørighet* og ikke primært en tilstandsending (overgangsritualet) (Jakobsen, 2019b, s. 51).

I tillegg til endring i forståelsen av det rituelle, legges det i dag mere vekt på at våre valg skal være autentiske og ektefølte. Høeg hevder at det har skjedd en endring i synet på barnet, hvor dets integritet og verdi blir mere vektlagt (2020, s. 422). Dette skyldes ikke minst betoningen av barnets rettigheter, som både internasjonalt og nasjonalt har kommet i sterkt fokus. Dette skaper et nytt oppdragerideal, der foreldre legger vekt på barnets følelser, erfaringer og synspunkter. Noe som også får konsekvenser på det religiøse område, hvor det blir viktig å lytte til barnas religiøse stemme og støtte

dem i deres egne verdivalg (s. 422). Dette ideal reflekterer essensen av det moderne samfunn organisert rundt individet. Høeg bygger her på filosofen Charles Taylor, som med begrepet autentisitet mener at mennesket må finne tilbake til sin originalitet, sin unikhet.

Å være tro mot seg selv betyr å være tro mot min egen originalitet, og denne er noe som bare jeg kan artikulere og oppdage (Taylor, 1998, s. 43)

Dette betyr ikke en selvsentrert narsissisme. Menneskets identitet er også formet gjennom et møte med de andre, i en dialogisk karakter. Det er viktig å ha en meningshorisont en kan ta gode valg ut fra. Taylor er opptatt av at mennesket er meningssøkende. Og at vi i sekulariteten lever i spenningen mellom mange vekslende og ulike *betydningshorisonter*. Det som gir mening kaller Taylor *fullness*, som kan oversettes med en opplevelse av:

avhengighetsfølelse, en umiddelbar følelse av sikkerhet og en form for transcenderingsfering, - ofte i forbindelse med rituell praksis og opplevelse av det hellige i kirken, naturen, samfundet og/eller livets vilkår (Iversen, 2010, s. 36).

Et annet perspektiv som anlegges i forskning på religion er konsument- og forbrukerperspektivet. Sosiologen Grace Davie beskriver befolkningens forhold til religion i Europa med begrepet «from Obligation to Consumption» (Davie, 2006). Hun mener det har skjedd en endring fra en forpliktende kultur til personlige valg og konsum (Davie, 2006, s. 281). Dette hevder også Leth-Nissen i studiet *Churching Alone* (Leth-Nissen, 2018), og professor i sosiologi Per Petterson. Leth-Nissen mener at det er et skifte på gang i Den danske Folkekirken og kaller det «fra forpligtelse til forbrug» (s. 247). Petterson kaller dagens samfunn for et *tjeneste- og forbrukersamfunn*, der majoriteten av befolkningen er ansatt i yrker som produserer tjenester, og hvor kjøperen stiller personlige krav som må innfris når kjøper ønsker det (Petterson, 2013, s. 52). Dette mener han også har endret forutsetningene for religiøse organisasjoner. Mennesker i dag forholder seg til kirken som til markeder generelt, og ser på kirken som en spesialtjeneste. Kirkens tradisjonelle autoritet og legitimitet er dermed redusert, og blir nå evaluert ut fra den kvalitet de kan gi på sine tjenester (Petterson, 2013, s. 57). Noe av det samme hevder Høeg og mener at religiøst liv er utfordret i Norge av en konsumentlogikk. «The consumer society leads people to demand beliefs and practices which stimulate needs, feel enjoyment and deal with strain and the cost of the marked ethics» (Høeg, 2020, s. 421). Kirkens svar på dette har vært et mere differensiert og bruker-tilpasset tilbud for å kunne tiltrekke seg brukerne (s. 421, Leth-Nissen, 2018, s. 248).

Inn i en slik konsum- og forbrukstenkning er det også mulig å analysere menneskets handling ut fra *Rational Choice Theory*, slik den beskrives av John Scott (Scott, 2000). Denne teorien hevder at mennesker i sine handlinger er grunnleggende rasjonelle i sin karakter. Man kalkulerer kostnader og fortjeneste av sine handlinger før man bestemmer seg for hva man skal gjøre (s. 126). I denne teorien er individet motivert ut fra ønsker og mål som uttrykker deres preferanse. De handler innenfor spesifikke, gitte begrensinger

Drop-in-dåp gir tilgang på mere kunnskap om dåp

og på grunnlag av informasjon som de har om forholdene de handler under. Rasjonelle individer velger de alternativene som gir dem den største tilfredsstillelse (s. 127). Dette gjelder på alle livets områder, inkludert det religiøse. Teorien har flere svakhetspunkter, men kan likevel være en av flere forklaringsmodeller for våre handlinger.

5. Metode

For å frembringe ny kunnskap brukte jeg kvalitativ forskningsmetode og semistrukturerte intervjuer. Jeg valgte ut foresatte med barn fra ett år og oppover, fordi disse ikke kommer inn under den tradisjonelle barnedåpspraksisen vi har i Den norske kirke. Når det gjaldt de voksne valgte jeg de som var over konfirmantalden. Begrunnelse for det er at konfirmantdåp må sees på som et eget område knyttet opp mot konfirmasjonen. Jeg ønsket informanter som ikke hadde noen annen begrunnelse enn kun å bli døpt. I arbeidet har jeg vært avhengig av kontakt med de prestene som utførte dåp og deres tillitt til informantene. Jeg tok derfor kontakt med alle landets bispedømmekontor, de fleste prestene, og fikk tips om hvem jeg kunne spørre. Utvalget ble derfor til ved at prestene som sa ja tok kontakt med noen av dem de hadde døpt og spurte om de ville være med. Noen av informantene eller deres barn er blitt døpt av meg i Lademoen kirke. Jeg kontaktet dem direkte og spurte om de ville være med. Dette kan ha påvirket intervjuene, men jeg har forsøkt å være meg bevisst og forsøkt å legge av meg «prestehatten». Det å ha kjennskap til informantene trenger nødvendigvis ikke være noe negativt. Det kan i følge sosiolog Repstad også ha en positiv effekt ved at intervjuene blir mere åpne og spontane (Repstad, 2007, s. 82).

Hver informant fikk tilsendt en intervjuguide med spørsmål før intervjuet. Intervjuguiden var delt inn i tre deler. I den første ble informantene spurt om å beskrive sin livsverden, barndom og oppvekst, sin status i dag og begrunnelse for dåp. I andre delen fortalte de om selve dåpen, og i tredje delen om hvilken betydning dåpen hadde for dem etter dåp. Intervjuene ble på grunn av koronapandemien foretatt med lydbåndopptak på Zoom eller Teams, med unntak av ett. Dette kan ha medført at ikke alle nyansene i samtalene har kommet med. Min erfaring er likevel at informantene var trygge og åpne når de fikk være hjemme bak sin egen PC.

I kontakten med informantene oppstod det også situasjoner der noen trakk seg fra undersøkelsen. Noen kjente det ble for nært, for seriøst eller de mente de ikke hadde noe å bidra med. Dette betyr at noen stemmer mangler som muligens kunne hatt betydning. Da data er innhentet fra en nokså liten gruppe, stilles det ekstra strenge krav til anonymisering. Det medfører at informantenes livsfortelling ikke kan gjengis for leserne. Forskningsprosjektet er godkjent av Norsk senter for forskningsdata. Det gjelder både avtaletekster og intervjuguide. Prosjektet følger også de forskningsetiske retningslinjer som MF vitenskapelig høyskole er forpliktet til.

6. Presentasjon av materialet

Undersøkelsen omfattet 15 personer: Seks foresatte som fikk sine barn døpt, og ni voksne. Alderen på de voksendøpte var fra 20 år og opp til 75 år, og det var tre kvinner og seks menn. Blant foresatte med barn var det tre menn og tre kvinner i alderen 30+

til 50+. Blant disse var også én far som selv ble døpt. Barna er fra ett til elleve år, totalt åtte barn, en jente og syv gutter. Det var tre informanter fra lavkirkelige trossamfunn, hvor det har vært praktisert voksendåp. I begge gruppene definerte alle unntatt én seg som troende, selv om de brukte ulike ord når de skulle beskrive sin tro. To personer tilhørte andre kristne fellesskap. Fire av informantene var aktive innenfor i sin lokale kirke. To var ikke etnisk norske. I gruppen med foresatte var det en informant som klart definerte seg som ikke-troende og som ikke deltok i kirkens virksomhet. Det er også å bemerke at blant de voksendøpte hadde alle unntatt én akademisk bakgrunn. Informantene har deltatt ved drop-in-dåp i tidsrommet 2015 til 2019. Når det gjelder bosteder var de fleste av informantene fra tettsteder eller urbane bynære områder.

7. Analyse

Jeg vil nå dele opp analysen ut fra de funn jeg mener gir svar på de spørsmål som er utgangspunktet for denne artikkelen. Dette skjer gjennom induktivt arbeid, ved å se på empirien og finne ulike svar som kan falle inn under felles kategorier og tas med i en videre diskusjon med teorien.

7.1 Dåpen som initiasjonsrite

Den første gruppen er de som ser dåpen som en inngang inn i et nytt fellesskap. Det vil si at dåpen fungerer som en initiasjonsrite og danner en ny tilhørighet. Her kan begrunnelsen for dåp både være religiøs og ikke-religiøs begrunnet. Det kan for eksempel være å knytte seg tettere til et verdsett som informanten mener er viktig. En av disse var Olav som i perioder hadde kjent på ambivalens i forhold til kristendommen. Likevel ønsket han at barna på 9 og 11 år skulle bli døpt. Det lå ikke noen sterke forventninger fra familien, selv om barna hadde begynte å snakke om dåp. Olav mente at kristne tradisjoner og verdier var viktig for barna å få del i. Han så på seg selv som en oppdrager som var forpliktet til å ta gode avgjørelser for sine barn. Som udøpte var barna på en måte «utenfor» det som var tradisjon og det «normale» i lokalsamfunnet. Dåpen ble derfor en inngang og en bekreftelse på at nå hadde barna del i den kristne tradisjon og de kristne verdier.

S: Hvorfor er det viktig at barna døpes? Når de er så store, kunne en kanskje si det fikk vente til de kunne bestemme selv?

O: Ja, det kunne lett gått til at de ble myndige og ordnet det selv. Det handler jo om at jeg aldri har sluppet ansvaret med å være foreldre på det området der heller. For meg er det litt det at jeg har forpliktelse til å prøve i den grad en kan gjøre det riktig liksom.. Det gamle kinesiske ordtaket sier: «den beste tiden å plante et tre var for 20 år siden, nest beste er nå». Så tenkte jeg at nå er det greit å få det gjort det, for de pratet om hvorfor de ikke var døpt...

Forståelsen av dåpen som en inngang i et fellesskap finner vi også blant de voksne som ble døpt. Liv ble ikke døpt som barn. I konfirmasjonstiden var spørsmålet om dåp

Drop-in-dåp gir tilgang på mere kunnskap om dåp

oppe, men hun tok ikke valget og ble borgerlig konfirmert. Da hun giftet seg, kom hun i kontakt med et lokalsamfunn hvor det var mennesker med en mere tydelig kristen tro. I voksen alder ble hun spurt om å være fadder, og da dukket spørsmålet om dåp opp igjen og hun ble døpt. I etterkant beskrev hun dåpen som en slags «hjemkomst» til det hun egentlig hadde lengtet etter hele livet, men ikke vært klar over. Hun sa:

Her møtte jeg litt av de verdiene som passa godt. Da jeg ble døpt følte jeg den roen, og da falt det kanskje en sånn brikke på plass da. Det passa sånn som jeg har tenkt opp gjennom livet. Det passa mot meg, jeg fant liksom, kanskje jeg fant en plass der jeg hørte heime da. Det føltes rett ut.

I dette tilfellet ble dåpen en bekreftelse på å være innlemmet i en tradisjon og en kultur som kjentes riktig, uten at hun kunne vise til sterke religiøse opplevelser eller en tydelig gudstro som begrunnelse.

Dåpen kan også være sterkt religiøst motivert og fungere som en initiasjonsrite. En av dem er Ari. Hans reise var lang, både geografisk og kulturell. Nå var han etablert i Norge, hadde fått familie, og var motivert for å bygge opp et nytt liv i et nytt land. Han ønsket mere kontakt med mennesker i lokalsamfunnet, lære seg språket, få et forhold til lokal menighet og blir godt integrert i det kristne Norge. Ari ønsket å bli døpt sammen med sine barn, og gjennom dåpen ville han bli nærmere knyttet til Jesus. Han sa:

Så derfor tenkte jeg: Nå er det tid å være ny, skape en ny relasjon med Jesus og så med Gud.

Dåpen fungerte både som en fornyelse av hans gudstro og som en rite som forsterker tilhørighet til et nytt samfunn.

Et interessant trekk i materialet er forholdet mellom dåp og familie. I undersøkelsen kom det fram at flere fedre hadde kjent på en form for «utenforskap». Deres barn og ektefelle var døpt, men ikke de. Når tilbud om drop-in-dåp ble kjent, ble dåpen aktualisert og de tok kontakt med kirken. En av dem var Petter som ikke ble døpt som barn, fordi han hadde en frikirkebakgrunn. Etter oppfordring fra ektefelle valgte han dåp og sa:

Jeg har en tilhørighet.. En tilhørighet til familien. Den dagen vi skilles håper jeg at vi alle treffes igjen.. Ja.

Petter var motivert ut fra at de hørte sammen som familie. Han så på dåpen som noe som bandt dem sammen både i dette livet og i det evige. Dåpen var med å sette Petter inn i den rette sammenhengen. For ham var det religiøse aspektet viktig, men dåpen fungerte også som en inngang og tilknytning til de verdiene resten av familien hadde del i. Slik ble familien et like viktig fellesskap som den lokale menigheten.

Det siste eksemplet på dåp som en initiasjonsrite er fra mennesker som har vært i en menighet i mange år uten å være døpt. For flere har det vært et sår punkt de har holdt skjult. Det var også vanskelig å ta det opp med presten. I flere år hadde Gunn sagt til seg selv at hennes velsignelse som barn var hennes dåp. Allikevel var det noe som ikke stemte, fordi Jesus snakket jo også om vannet:

Dåpen skal jo innebære vann. Altså en velsigning er fint, Guds velsignelse, og Jesus tok småbarna til seg og velsigna dem, men altså det skal være vann i tillegg.

Igjennom hele sitt liv hadde hun gått med ønske om å bli døpt, fordi dåpen var en viktig del av det å være kristen og å være en del av menighetens dømte fellesskap. Da hun ble døpt falt bitene på plass. Hun fikk oppfylt sitt innerste ønske. Hun sa selv at nå var hun 100 prosent en del av fellesskapet.

Oppsummerende kan en si at alle disse eksemplene på ulike måter handlet om dåpen som initiasjonsrite, som førte mennesker inn i fellesskap, styrket deres tilhørighet og identitet. Tre fellesskap ble tydelig i analysen. Det var samfunnet, nasjonalt eller lokalt, det var familien, og det var menigheten. Analysen viser også at det nødvendigvis ikke alltid trenger å være en sterkt uttalt gudstro som er motivasjon for dåpen. Slike funn bekrefter det forskningen sier om ritualenes betydning i dag, nemlig som en inngang i et sosialt fellesskap og skaper av kulturell identitet.

7.2 Dåpen et personlig og ektefølt valg

Ut fra teoridelen blir det personlige valget mer og mer viktig for det moderne mennesket. Dette ser vi også i materialet, blant både foresatte med større barn og hos voksne. Foreldrene forventer at barna selv skal mene noe og være med på å ta beslutningen. Når barna selv ønsker dåp, stiller foreldre lojalt opp og vil legge til rette. En av de foresatte var Gry som mente at dåpen måtte skje som følge av en indre religiøs motivasjon hos barnet. Gry hadde bakgrunn i en frikirkelig sammenheng og mente at dømte barn var Guds barn. Gry var opptatt av at barna skulle velge selv og at deres avgjørelse var oppriktige. I samtalen sa hun:

G: Jeg har en 10 åring som er ordentlig sur på oss, fordi vi ikke dømte han som barn. Vil du nå dette? spurte jeg og han sa: Ja, jeg vil dette mamma! Er det fordi du vil være kristen eller bare for alle i klassen?

S: Hva sa han?

G: Han sa at han også var kristen.

Gry etterspurte oppriktighet, fordi dåpen var ikke bare noe en gjør for å tilpasse seg en kultur eller fordi andre gjorde det. Det burde være en indre religiøs motivasjon hos barnet. Dåpen ble derfor også en bekjennelse om at barnet ville være en kristen. Foreldrenes støtte til barna som ønsker dåp, trenger nødvendigvis ikke å være motivert ut fra en tydelig gudstro. Et eksempel på dette var Per og Monica, der Per gav tydelig uttrykk for at han ikke hadde noen tro, og de valgte derfor å vente med dåp. Da sønnen

Drop-in-dåp gir tilgang på mere kunnskap om dåp

som femåring ønsket å bli døpt stilte begge lojalt opp og ville legge til rette for dåp. Monica sa:

Han var tidlig ganske reflektert til de tingene her. Så når han over tid sa han gjerne ville døpe seg, var det ikke noe jeg skulle hindre han i, i hvert fall. Så da sjekket vi opp litt.

Begge disse eksemplene viser hvordan barnet ble møtt med respekt av sine foreldre. Eksemplene viser også at foreldrenes egen tro, eller mangel på tro, ikke nødvendigvis er til hinder for dåp.

Blant de voksne finner vi flere som peker på hendelser og erfaringer i eget liv som begrunnelse for dåp. Flere hadde gått med et ønske i mange år uten at de har fått realisert det. Et eksempel var Tor, som ikke regnet seg som en aktiv del av kirken. Hans familie hadde bakgrunn i læstadianismen. Tor mente han hadde sin egen form for tro, og regnet seg ikke som en A-4 kristen, sa han. I en periode av livet trengte han hjelp til å klare mange vanskelige ting, og han ba mye. I denne perioden gjorde han en avtale med Gud, at dersom det gikk bra, ville han la seg døpe en gang i fremtiden. Han sa:

Det har vel dukka opp i tøffe tider, så tenke jeg slik: Kjære Gud nå trenger jeg litt hjelp og styrke, og så har det jo materialisert seg i dette at om når jeg klarer av denne eksamen, skal jeg døpe meg.

Tor snakket også mye om syndenes forlatelse, som var viktig for han. Dette var det flere av informantene som tok opp, og flere mente at dåpen var et sted for dette og en ny start. Et eksempel var David. Han levde et tøft liv som gav mindre og mindre mening. Gjennom sin familie kom han i kontakt med den kristne tro, og fikk en opplevelse av at Jesus kom til ham og gav ham fred. I kontakt med kirken ble han kjent med presten og ble invitert til dåp. Dette ble en sterk opplevelse for han og hans nærmeste. Dåpen fremstod som en bekjennelse der han fikk en ny start og kunne legge av sine synder. Etter dåpen sa han:

Jeg følte meg veldig fri, (...) jeg kunne liksom bevege skuldrene og jeg kunne liksom se meg rundt, uten å ha så mye angst eller vanskeligheter med å gjøre det jeg ville, en fin følelse.

Oppsummerende kan vi si at blant foresatte med større barn var det flere som vektla barnets eget valg og hva de følte og kjente på. Dette er i samsvar med en endret og mer demokratisk familierolle, og fokus på individet. Funnene viste også at foreldrenes trosstandpunkt ikke trenger å ha avgjørende betydning for dåpen, fordi det er barnets ønske som teller. Blant de voksne fant vi flere som har gjort valg basert på egne religiøse erfaringer. Dåpen kan være et sted for å innfri et løfte, få syndstilgivelse, bekjenne sin tro og den kan oppleves som en ny start. Det som vektlegges både for barn og for

voksne, er at valget begrunnes ut fra noe ektefølt og som det også var knyttet sterke opplevelser til.

7.3 Drop-in-dåp gjorde valget lettere

Drop-in-dåp fjerner mange hindringer og gjør det lettere å bli døpt. Det er ingen krav om registrering og samtale på forhånd. Det ligger færre kulturelle forventninger rundt drop-in-dåp enn det er ved en mer tradisjonell barnedåp. Flere av informantene opplevde at det var krevende å få til en dåp. Dette gjelder for både foresatte med barn og for voksne. Flere fortalte om en hverdag som ikke gikk opp da barna var små. Et samlivsbrudd, sykdom, etablering på et nytt sted, eller at dåpen ble utsatt på grunn av korona. Olav sa det slik:

Min far døde i den perioden og jeg fikk en kjempesorg og en reaksjon etterpå. Jeg orket ikke tanken på dåp, så jeg bare skjøv på det hele tiden.

Her ser en at dåpen uteble fordi man ikke klarte å «koble seg på» etter en krevende tid og avholde den store barnedåpen. Jo større barna ble, jo høyere ble terskelen for å ta kontakt med kirken. Frykt for religiøs eksponering var også med å hindre dåp. Det gjelder både for barn og voksne. Mor Monica sa det slik:

For han var det lite treffende å ta en dåp på en søndag sammen med babyer, da fant vi dette alternativet med drop-in-dåp og tenkte at det var et bedre alternativ for en gutt som var såpass stor. Så gjorde vi det og det var jo helt strålende det.

Også voksne kjente at det å bli døpt i en offentlig gudstjeneste ble for krevende. Bjørn, som selv var vant til å være mye i det offentlig, sa det slik:

Som voksen syntes jeg at det var ekkelt å bli døpt foran veldig mye mennesker. Jeg vet ikke hvorfor jeg.. Jeg bare syns at det blir veldig sånn... Foran så mye folk, da blir det sånn at du kanskje skyver litt på det, men har alltid tenkt at jeg ville det.

Dette kan også være årsaken til at flere av de som ble døpt ved drop-in-dåp kom fra menigheter utenfor soknet og til en ukjent kirke. Det var ikke naturlig å eksponere sin tro der flere kjente dem. Forskningen peker på tiden som en individualistisk tid, noe som også gjelder på det religiøse området. Troen er blitt noe privat og personlig. Dette gjenspeiles også i informantene fortellinger. Et uttrykk for dette var at flere kom alene til kirken, uten faddere eller bare sammen med sin aller nærmeste familie. Bjørn sa:

I kapellet var det veldig intimt. Kun nærmeste familie og presten. Vi sang en salme. Et privat øyeblikk. Kanskje noe av det mest private øyeblikket noen har. Seg selv og troen sin.

Drop-in-dåp gir tilgang på mere kunnskap om dåp

Her ser vi at drop-in-dåp gav rom for det private. Både foresatte med barn og voksne fremhevet dette. Petter, far til to barn, gikk alene til kirken fordi det var noe han måtte få fikset og drop-in-dåp gav han muligheten. Petter sa det slik:

Plutselig åpnet det seg opp et rom, et sted, der du faktisk kan gå i kirka og gjøre det foran, ja Guds øyne. Drop-in-dåp sier: Kom som du er... Vær opptatt av deg selv, ikke andre.

Oppsummerende kan en si at informantene pekte på flere hindringer for dåp. Drop-in-dåp fjernet flere av dem og tilbød en tjeneste som passet inn i deres hverdag. De unngikk mye religiøs eksponering i et større kollektiv og kunne bli døpt i en privat handling alene eller sammen med sine nære familier. Kirken tilbød dem på denne måten en tjeneste som var lett tilgjengelig.

8. Diskusjon

Hva forteller så funnene i undersøkelsen om informantenes begrunnelse for dåp, og da spesielt drop-in-dåp? For det første bekrefter funnene mye av det som allerede er kommet frem i forskningen. Det gjelder både innenfor riteforskning, forståelsen av det moderne mennesket, og det religiøse menneskets handlingsmønster i forhold til religiøse institusjoner. Gjennom denne studien har jeg fått tilgang på informasjon fra nye områder det har vært forsket lite på. Dette gjelder både blant foresatte som doper større barn og voksne som velger dåp. Å studere drop-in-dåp har gitt et nytt innblikk i hverdagsreligiøsiteten, den levende religionen, som kan være nokså mangfoldig. Meredith B. McGuire i boken *Lived Religion* (2008) beskriver denne religiøsiteten slik:

made up of diverse, complex, and everchanging mixtures of beliefs and practices, as well as relationships, experiences, and commitments (McGuire, 2008, s. 185).

Inger Furseth snakker om det religionskomplekse Norge som er «preget av flere tilsynelatende motstridende tendenser» (Furseth, 2015, s. 37), med en dreining mot subjektivering og individualisering som gir støtte til en privatisering av religionen i befolkningen (s. 36). Informantenes svar forteller også at selv om sekulariseringen har kommet langt også i Norge, står tradisjonene fortsatt sterkt, og den protestantiske tro og dens verdier utgjør fortsatt en stor del av menneskenes livsverden. Dette tar Ulla Schmidt opp i sin artikkel *Religion i Dagens Norge: Sekularisert? Privatisert? Pluralisert?* hvor hun peker på de nordiske kirkers høye medlemstall, men relativt lave deltagelse, som et uttrykk for en vennlig innstilling til kirke og religion. Hun sier at «selv om dette er i langsom, men jevn endring, er det fortsatt et sentralt kjennetegn ved religion i Norge» (Schmidt, 2010, s. 204). Dette mener jeg også kom frem i flere av informantenes begrunnelser for dåp, hvor dåpen handlet om å knytte seg til kristne tradisjoner og verdier.

Undersøkelsen viste også at dåpen kan sees som en initiasjonsrite, hvor skifte av tilhørighet betones sterkere. Dette er i samsvar med det Jarnkvist ser i sin forskning,

når hun mener at dåpen blir en inngang til et sosialt fellesskap og er med og skaper kulturell identitet. Funnene viser at dette fellesskapet ikke nødvendigvis trenger å være en menighet, men kan også handle om landet, folket og familien. Dette bekreftes også av Enggard fra den danske undersøkelsen, hvor hun sier at «enkelte synes at knytte an dåbshandlingen til en form for fellesskap, der dog ikke har skikkelse av konkret kirke eller gudstjenestefeirende menighet» (Enggard & Nøjgaard, 2018, s. 146). Funnene viser også at motivasjon for dåp kan være forankret i en tydelig gudstro, men dette trenger ikke å være avgjørende. Vekten lå på det som individet selv skapte av mening i ritualet, noe også Jarnkvist hevder. Det må også sies at individet aldri handler alene, men står i en sosial kontekst hvor påvirkning fra omgivelsene også spiller inn. Ifølge Taylor står vi alltid i en dialog med andre. Det ligger fortsatt mye forventning både i et samfunn, i en familie, fra enkeltpersoner og menighet som kan være med å avgjøre valget av dåp. Dette er også med og former hva vi finner mening i. Likevel er det mulig å se en endring i forståelsen av dåpen. Der dåpen går fra å være et overgangsrituale der det skjer en tilstandsendring med aktøren (Driver, 1991, s. 157), til å handle mer om å skape tilhørighet, identitet og mening for å klare av livet her.

Videre bekrefter funnene i stor grad det også tidligere forskning forteller, nemlig at individet og dets ekteføyte valg og opplevelser får større betydning. Barnets stemme har blitt viktigere, og foreldrerollen mer demokratisk. I undersøkelsen kom dette frem både blant foreldre som ikke hadde er en tydelig uttalt tro og blant de som var mere bevisste kristne. Begge grupper ønsket å lytte til barnet og å respektere det, og vektla det autentiske valg. Blant de voksne fant vi også en betoning av de personlige religiøse erfaringene og egne valg som begrunnelser for dåp. Drop-in-dåp er en praksis som passer inn i dette bildet. Kirken har lagt til rette for en dåp som er mere åpen enn tradisjonell dåp i gudstjenesten, og den aktiviserer noe hos dem som kommer for å bli døpt. Drop-in-dåpen fikk dem til å ta en beslutning de hadde tenkt på lenge. De fikk ta sitt valg basert på egne begrunnelser og fylle dåpen med det som gav dem selv mening. Drop-in-dåp ble også av flere opplevd som en nær og personlig dåp, noe som også bekreftes av de prester som utførte dåpshandlingene (Ellinggard, 2022). Her fikk vedkommende være mer i det private og den døypte mer i fokus, alene eller med sin nærmeste familie til stede. Dette passer inn med det Jarnveg beskriver som et *ritualparadigme* i tiden. Det vil si et skifte, der aktøyrene ønsker en mer personlig dåp de finner mening i. Hun mener at aktøyrene er opptatt av riten som en opplevelse som inkluderer følelser, noe vi også så i materialet. Drop-in-dåp legger til rette for den enkeltes søken etter mening og gjenspeiler mangfoldet i hverdagsreligiositeten blant nordmenn.

Drop-in-dåp er en åpen praksis der flere «hindringer» for dåp er fjernet. Det er derfor naturlig å spørre: Er det slik på det religiøse marked som ellers i samfunnet, at mennesket ofte søker tilgangen der det er lettest og der det koster minst å få oppfylt sine behov og ønsker? En av de teoriene som det er nærliggende å bruke er *Rational Choice Theory*, som nettopp sier at individet kalkulerer ut fra det som krever minst kostnad og gir den største tilfredstillelse. Denne teorien hevder å kunne anvendes på alle livets områder. I begrunnelsen for at det ikke ble dåp så vi at informantene vektla blant annet liten tid, frykt for religiøs eksponering i et større fellesskap og mye forberedelse før

Drop-in-dåp gir tilgang på mere kunnskap om dåp

dåpen. Selv om det er flere sider ved *Rational Choice Theory* som er problematiske, kan den teorien likevel litt på vei forklare hvorfor noen valgte drop-in-dåp. De døpte fikk her oppfylt sitt ønske gjennom en kalkulert utregning av kostnader og fortjeneste, som ikke kostet for mye. Flere forskere har beskrevet forholdet mellom kirke og folk i dag i et forbruker- og konsumentperspektiv (Davie, Lett-Nissen, Petterson, Høeg). Det er tydelig at noen valgte drop-in-dåp fordi det medførte mindre «kostnader». Dette viser at mennesker forholder seg til kirken som tilbyder av viktige tjenester i deler av sitt liv. Når tilgangen på tjenester som dåp blir mere tilgjengelig, er det logisk at en også benytter seg av tilbudet. Blant informantene var det ulike begrunnelser for å velge dåp. Noen handlet ut fra ønske om å bli tettere knyttet til Gud, til Jesus eller kirken, og å forplikte seg på ulike måter over lengre tid. For andre handlet det mer om å bli en del av en kultur og tradisjon. Dette viser det store mangfoldet av religiøsitet som finnes i hverdagen til nordmenn, og som avdekkes ved drop-in-dåp. Uansett hva motivene er, trenger dette nødvendigvis ikke å devaluere selve handlingen. Hverdagsreligiøsiteten blant nordmenn er viktig for den det gjelder. En av de som har problematisert forholdet mellom institusjonell religiøsitet og konsum er Bruno Latour (Latour, 2001). I en av sine artikler sammenligner han shopping og religion, og mener at mennesker i dag har det samme selvfølgelig forhold til shopping som middelaldermenneskene hadde til religion (s. 229). Han mener også at for dagens mennesker trenger det ikke å være noen motsetning mellom religiøsitet og konsum. Sagt med andre ord trenger det ikke være en motsetning mellom det autentiske valg og en markedstilpasset religiøsitet, men en naturlig forbindelse. Drop-in-dåp avdekker noe av dette og viser det Taylor beskriver som menneskets søken etter mening og *betydningshorisonter* i en sekulær tid. Dåpen gir den enkelte en eksistensiell mening i dette livet, eller det Taylor kaller for *fullness*.

9. Konklusjon

Synkende dåpstall har fått Den norske kirke til å gå nye veier, og å utvikle nye markedstilpassede tjenester, i en tid preget av økt individualisering, privatisering og høye forventninger. Denne artikkelen som bygger på en studie av drop-in-dåp har forsøkt å finne ut hvorfor informantene valgte dåp og spesielt drop-in-dåp. Funnene gav et sammensatt svar, noe som gjenspeiler den religiøse virkeligheten i Norge i 2021 som mangfoldig og kompleks. Selv om det er et nytt område som er undersøkt, bekrefter flere av funnene tidligere forskning. Det gjelder synet på dåpen som en initiasjonsrite. Det gjelder betoningen av det autentiske valget hos både barn og hos voksne. Det gjelder ønsket om det personlige og private ved handlingen, og at aktørens egen mening og opplevelse betones. Drop-in-dåp, med sin forenkling og mindre krevende tilgang til dåp, ser ut til å dekke et behov i det religiøse marked. En videre og bredere forskning på dette område vil kunne gi enda mer presise kunnskap om de gruppene som søker til kirken for dåp.

Utfordringen for kirken, dersom den fortsatt ønsker å være en bred, åpen og inkluderende folkekirke, blir hvordan den fortsatt kan fremstå som en aktuell tjenestetilbyder også når det gjelder dåp. Undersøkelsen har vist at drop-in-dåp har gitt flere tilgang til å bli døpt, motivert ut fra det hver enkelt finner mening i. Når kirken

er så inkluderende medfører det at den må akseptere et større mangfold av religiøsitet blant de døbte og sine medlemmer. Drop-in-dåp avdekker derfor utfordringer som det må jobbes videre med i tiden som kommer.

Litteratur

- Bispemøtet, Den norske kirke. (2020). *Livstegnet*. Bispemøtet 2020.
- Davie, G. (2006). Religion in Europe in the 21 Century: The Factors to Take into Account. *European Journal of Sociology*, 47(2).
- Driver, T. E. (1991). *Magic of Ritual*. HarperCollins Publisher.
- Ellingard, S. (2022). Drop-in-dåp, ny dåpspraksis, sett fra menighetsperspektiv (Til fagfellevurdering). *Teologisk Tidsskrift*.
- Enggaard, N. H. & Nøjgaard, R. (red.) (2018). *Tradisjon og fornyelse*. Eksistensen.
- Furseth, I. (2015). *Religionens tilbakekomst i offentligheten? Religion, politikk, medier, stat og sivilsamfunn i Norge siden 1980-tallet*. Universitetsforlaget.
- Furseth, I. & Repstad, P. (2016). *Innføring i religions sosiologi*. Universitetsforlaget.
- Giddens, A. (1991). *Modernity and Self-Identity- Self and Society in the Late Modern Age*. Polity Press.
- Høeg, I. M. (2020). Religious Parental Transmission and the Importance of Authenticity. *Mission Studies*, 37(3), 416-434.
- Høeg, I. M., & Gresaker, A. K. (2015). *Når det rokkes ved tradisjon og tilhørighet- Nedgang i oppslutningen om dåp i Oslo bispedømme*. KIFO.
- Iversen, H. R. (2010). *Sekulariseringens betydning- og religionens beskaffenhet i Danmark i dag*. Religionsvitsenskapelig tidsskrift.
- Jakobsen, A. C. (2019). Drop-in-dåp-nogle teologisk overvejelser. I *Drop-in-dåp*. Eksistensen.
- Jarnkvist, K. (2018). Refleksjoner over dop, vigsel og begravning. I *Nyckeln till Svenska kyrkan: en skrift om organisation, verksamhet och ekonomi 2018*. Svenska Kyrkan. 7-17.
- Jarnkvist, K. (2019). Narratives on Ritual Transfer: An Interview Study about the Creation of Civil Ceremonies in Today's Sweden. *Nordic Journal of Religion And Society*.
- Jarnkvist, K. (2020). Using Intersectional Perspectives in the Studies of Non-Religion Ritualization. *Religion*, 12(2).
- Latour, B. (2001). Thou Shalt Not Take the Lord's Name in Vain: Being a Sort of Sermon on the Hesitations of Religious Speech. *The Universal of Chicago Press Journal*.
- Leth-Nissen, K. M. (2018). *Churching Alone - A study of Danish Folk Church at Organisational, Individual, and Societal Level*. *The faculty of Theology University of Copenhagen*.
- Leth-Nissen, K. M., & Trolle, A. K. (2015). *Dåb eller ej? - rapport om småbørnsforædres til- og fravalg af dåb*. Det Teologiske Fakultet, Center for Kirkeforskning, København Universitet.
- Lett-Olsen, L. (2015, april 13). *Drop-in-dåp*. Adresseavisen.
- McGuire, M. B. (2008). *Lived Religion*. Oxford University Press.
- Pettersen, P. (2013). From Standardised Offer to Consumer Adaptation: Challenges to the Church of Sweden's Identity. I Gauthier, F. & Martikainen T. (red.). *Religion in Consumer Society-Brands, Consumers and Markets*. Routledge.
- Rafoss, T., & KIFO, Institutt for kirke-, religions- og livssynsforskning. (2016). *Et religiøst landskap i endring: Oppslutning om dåp på Østre Romerike*. Oslo: KIFO.
- Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse - kvalitative metoder i samfunnsforskning*. Universitetsforlaget.
- Scott, J. (2000). Rational Choice Theory. I Browning, G., Halcli, A., & Webster, F. *Understanding Contemporary Society: Theories of the Present*. London: SAGE Publications.
- Schmidt, U. (2010). Religion i dagens Norge: Sekularisert?, Privatisert?, Pluralisert? I *Religion i dagens Norge: Mellom sekularisering og sakralisering*. Universitetsforlaget. 196-204.
- Statistisk sentralbyrå - SSB - Den norske kirke. (2020).
- Taylor, C. (1998). *Autentisitetens etikk*. Cappelen Akademiske Forlag.